

KRÓNIKA

KÖNYVHÓNAP '87 — Október 15-én Zentán tartották meg a Könyvhónap elnevezésű rendezvénysorozat megnyitó ünnepségét. A vajdasági könyvhónapot David Atlagić, a VDNSZSZ TV nemzetek közötti viszonyokkal foglalkozó egyeztető bizottságának elnöke nyitotta meg. Ebből az alkalomból könyvkiállítást rendeztek, amelyen tíz vajdasági könyvkiadó mutatta be újabb termését. A kiállítást Deák Ferenc, a VKSZ TV Elnöksége művelődéspolitikai kérdésekkel foglalkozó bizottságának elnöke nyitotta meg. A megnyitó részvevői ezt követően megkoszorúzták Thurzó Lajos sírját, majd irodalmi esten vettek részt, amelyen vajdasági írók és költők, Slavco Almájan, Fehér Ferenc, Mihal Đuga, Irina Hardi Kovačević és Stevan Vrebalov lépett fel.

A Könyvhónap keretében számos író—olvasó találkozási sor Vajdaság-szerte. A Vajdasági Íróegyesület szervezésében Versecen megtartották az írókaravánt. A háromnapos rendezvényre az ország minden tájáról érkeztek íróvendégek. Az írókaraván központi rendezvénye a *Mi új-ság?* címmel megtartott tanácskozás volt, amelyen írók, kritikusok, folyóirat-szerkesztők és a kiadók képviselői az idei könyvtermést méltatták, valamint a kiadók anyagi helyzetét is megvizsgálták. Ismertették a vajdasági könyvkiadók Vuk Karadžić születésének 200. évfordulójára készült köteteit is. Az írókaraván zárórendezvényeként sor került a tizenkét órás költői maratonra.

BELGRÁDI KÖNYVVÁSÁR — Több mint kétszáz hazai és hatvannégy ország mintegy ezer külföldi kiadójának részvételével tartották meg a sorrendben 32. belgrádi nemzetközi könyvvásárt, a köztársaságokban és

tartományokban pedig a könyvhónapi rendezvényekkel kísérelték meg ismét a könyv felé fordítani a társadalom figyelmét. Erre a figyelemre az idén valóban nagy szükség van, mert mint azt a belgrádi vásár is bizonyította, a könyvkiadás rég volt ilyen válságban, mint jelenleg. A többéves stagnálás után az idén már komoly visszaesés tapasztalható. Az úgynevezett nagy kiadók 20—30 százalékkal kevesebb könyvet jelentettek meg, az anyagilag erőteljebbek pedig felére, sőt egyharmadára csökkentették terveiket. Az okok ismertek: a könyv áruvá minősítése sok kiadót szinte kilátástalan helyzetbe hozott. A zágrábi Liber kiadóban például már a csődelfárast is megindították, de ha nem kapnak könnyítést, sok más kiadóra is hasonló sors vár. Az infláció ugyanis gyorsan fölemészti a kiadók anyagi tartalékait, a könyv előállítását bankkölcsönök nélkül elképzelhetetlen, viszont a magas kamatlábakat a kiadók képtelenek kifizetni. A könyv árának háromharmadonkénti fölértékelése sem megoldás, ugyanis akkor meg a raktárkészletek növekednének rohamosan.

Martin Žnideršič, a könyvkiadók és könyvterjesztők országos egyesülete közgyűlésének elnöke könyvvásári megnyitó beszédében utalt arra, hogy a kiadók már a múlt évi rendezvény alkalmából eljuttatták kérésüket a Szövetségi Végrehajtó Tanács illetékeseihez az enyhítő intézkedéseket várva, de azok mindmáig nem érkeztek meg. Ezzel a jugoszláv könyvrendkívül nehéz helyzetbe jutott. „Ha a gazdasági intézkedések azt indítványozzák, hogy csak azt gyártssuk, amit a piacon gyorsan értékesíteni lehet, s hogy fölgyorsítsuk a könyv forgási sebességét, akkor csak azt vála-

szoljuk: erre könyvkiadásunk képtelen” — mondta.

Aggasztó, hogy elsősorban a szépirodalmi művek száma csökken. A legtöbb új könyv a politikai publicisztika tárgyköréből való, sok a számítógépek világába bevezető, az egészségügyi, valamint a nyelvtanulást segítő kézikönyv. Színes képeskönyvből is kevesebb van, mint az elmúlt években. Ezek közül érdemes kiemelni Bogdan Bogdanović *Bosznia-Hercegovina művészeti kincsei* (Umjetničko blago Bosne i Hercegovine) című könyvét. A zágrábi Lexikográfiai Intézet megjelentette a Jugoszláv Képzőművészeti Enciklopédia második kötetét. A szépirodalmi művek közül a BIGZ kiadónál Borislav Pekić regénye és Mirko Kovač elbeszéléskötete jelentett újdonságot. Úgyisintén a BIGZ adta ki Sinkó Ervin *Drvari naplóját*, amely teljes egészében most jelent meg először, a jugoszláviai magyar olvasók a napló jelentős részét az 1976-ban megjelent *Honfoglalás előtt* című kötetéből ismerhetik. Ezt a gazdagon illusztrált könyvet Bosnyák István rendezte sajtó alá. Ennél a kiadónál több Vuk Karadžić-évfordulóval kapcsolatos könyv látott napvilágot: preverbum- és népmesegyűjteménye, nyelvújító és lingvisztikai munkáinak újraértékelése stb. A Nolit megjelentette Aleksandar Tišma *Kapo* című új regényét, az újvidéki Bratstvo Jedinstvo kiadó pedig Petko Vojnić *Purčaréti Esti ébredés* (Večernje buđenje) címmel. Az újdonságok közé tartozik Stanko Lasić *A fiatal Krleža és kritikussai* (Mladi Krleža i njegovi kritičari) c. tanulmánykötete a zágrábi Globus kiadásában, amelyben a szerző Krleža munkásságának 1914–1924 közötti szakaszát elemzi. A ljubljanei Cankarjeva zalozba hasonlóan kiadásban jelentette meg Vuk Karadžić Miloš Obrenović fejedelmhez intézett leveleit. Itt jelent meg Ivo Frangeš könyve, *A horvát irodalom története* is. A Delo és a Globus a Božidar Gagro szerkesztette Meštrović-monográfiát mutatta be. A Jugoslovenska revija is monografikus kiadvánnyal hívta fel magára a figyelmet, az *Utazás a régi Kinában* (Putovanje

kroz drevnu Kinu) című könyvvel. Az év kiadói vállalkozásáért járó díjat a belgrádi Nolit érdemelte ki huszonöt kötetes drámasorozatával, amely mintegy 120 színpadi művet, tévé- és rádiójátékot közöl, azaz szinte teljes egészében fölöleli a szerb drámaírást a kezdetektől napjainkig. Aleksandar Tišma a regényírás módszereivel beszél a jasenovaci haláltáborról. Antun Miletic háromkötetes albuma a dokumentumok erejével bizonyítja az ott történeteket — ezt a könyvet a Narodna knjiga adta ki, s nyerte el a vállalkozásokért járó második díjat.

A Forum Könyvkiadó mintegy negyven új címszóval szerepelt, több új fordításkötettel is. Most jelent meg a Slavko Mihalić válogatott verseit tartalmazó kötet az *Atlantisz* és Mirko Kovač esszéköteté *Európai költésrothadás* címmel, Bori Imre magyar–déli-szláv kapcsolattörténeti könyve, Tolnai Ottó novellái, Dudás Károly ifjúsági regénye és több más alkotás is. Maurits Ferenc a szép könyv versenyen Milorad Pavić *Kazár szótár* című regényének tipográfiájáért és borítójáért elismerésben részesült.

A MAGYAR SZÍNJÁTSZÁS JUBILEUMA — 150 évvel ezelőtt, pontosan 1837. augusztus 22-én láthatta közönség az első előadást Pest immár állandó magyar színházában, a Nemzeti Színház elődjeként számon tartott Pesti Magyar Színházban. A nyitót est műsorán Vörösmarty Mihály egyfelvonásos prologusa, az *Árpád ébredése*, valamint Eduard Schenk *Belizár* című tragédiája szerepelt. Másnap pedig Kisfaludy Károly vígjátéka, a *Csalódások* volt látható azon a színpadon, amit három év múlva Nemzeti Színházként jegyeznek. — A másfél évszázados jubileumra méltó ünnepeksorozatot terveztek. Az évforduló napján ünnepi, évadnyitó társulati ülés volt a Nemzeti Színházban, melyen a százötven év tanulságairól és az intézmény jelenkori szerepéről, feladatairól Kőpeczi Béla művelődési miniszter beszélt. Egy hónappal később, szeptember 21-én, a magyar dráma napján tartotta a Nemzeti Színház évadnyitó díszelőadását. Színpa került

Madách Imre *Az ember tragédiájának* 1983 szeptemberében — a mű ősbemutatójának 100 éves évfordulójára — készült, Vámos László rendezte előadása. Ugyanekkor nyílt meg a budai Várszínház Galériájában a színház történetét bemutató kiállítás, a Nemzeti Színházban pedig a *Bánk bán*-előadásokat bemutató kiállítás látható. A következő két napon került sor a Magyar Tudományos Akadémia székházában arra a nemzetközi tanácskozásra, mely témájával szorosan a jubileumhoz kapcsolódik. A tanácskozás tárgya: a nemzeti színházi eszme és gyakorlat Európában. — A budapesti Nemzeti Színház egész évadja az évforduló jegyében telik majd. Október 30-ára tervezzük — Vámos László rendezésében — a *Bánk bán* új bemutatóját, ezt követi februárban a *Csongor és Tünde* színpadra állítása, majd az évad végén a *Revizor* bemutatóját tartják meg. A jubileumi idény műsorán szerepel még többek között Gábor Andor *Dollárpapa*, Illyés Gyula *Lélek-búvár*, Shakespeare *III. Richárd* és Goethe *Torquato Tasso* című drámája. — A másfél évszázados nemzeti színházi múlt, történet alkalom és lehetőség jelentős színházi könyvek, kiadványok megjelentetésére is. Eddig megjelent a Szépirodalmi Könyvkiadó Magyar Levelestár című sorozatában *A vándorszínésztől a Nemzeti Színházig* című dokumentumkötet, amelyben Kerényi Ferenc színház-történész, aki válogatta, jegyzeteket és utószót írt a kötethez, 137 levél vagy levéltörredék idézésével mutatja be azt a mintegy fél évszázados utat, amit a magyar nyelvű színjátszás a 18. század végétől a Pesti Magyar Színház megnyitásáig járt végig, amíg a gondolat felmerülésétől, az első próbálkozásoktól, az állandósítási kísérletektől a vándorlások évtizedein át kialakult a modern, polgári értelemben vett magyar színház. Az, ami „nemcsak épületet jelentett (...), hanem műsort, játszó személyt, közönséget is. Sőt eszmerendszert, kicsinyben a világról, az emberről alkotott nézetek sajátos metszetét”. A dokumentumkötetben többek között Kazinczy-, Csokonai-, Kelemen László-

Kótsi Patkó János-, Wesselényi-, Vitkovics-, Kisfaludy Károly- és Sándor-, Bajza-, Vörösmarty-, Széchenyi- és Déryné-levelekkel rajzolódik elénk a felvilágosodás és a reformkor színház-igénye, ízlése, s ezzel együtt gondolkodása, eszmevilága is. A kötetet, melynek borítóján Karl Vasquez 1837-ben festett akvarellje, *A Magyar Nemzeti Játékszín belsőjének tekintete* látható, bő tárgyi, lexikonértékű névmagyarázat és 32 kép egészíti ki. Az évforduló másik jelentős kiadványa, amely *A Nemzeti Színház 150 éve* címet viseli, s a Gondolat Kiadó kiadása, a másfél évszázaddal ezelőtt kezdődő nemzeti színházi történelemmel ismerteti meg olvasóit. A bevezetőt író Köpeczi Béla után kiváló színház-történészek (Székely György, Kerényi Ferenc, Mályuszné Császár Edit és Magyar Bálint), valamint az építész Hofer Miklós és a rendező Vámos László következik egy-egy tanulmány-nyal. Kerényi Ferenc A nemzeti romantika színhaza címmel a színháznyitástól a szabadságharc bukásáig terjedő 12 év történetét nyújtja a színház-tudomány legkorszerűbb elvei, módszerei szerint, komplex elemzését adja az alapozás szempontjából fontos éveknél, a műsorrétegekről éppen úgy nem feledkezik meg, mint ahogy a játékfeltételekről vagy a színészi stílusról sem. Hasonló módszer jellemzi Székely Györgynek Az aranykor és árnyéka című tanulmányát, amely a Nemzeti Színház 1873 és 1919 közötti működését elemzi, tekintti át, miközben hosszabban időz a színház szervezetségét és eredményeit tekintve európai szintű eredményeket felmutató Paulay Ede szerepének, működésének bemutatásán. E két tanulmány között foglal helyet Mályuszné írása, amelyben a rendi Nemzeti Színházról a polgári nemzeti színházak felé vezető utat vázolja fel, elsősorban a korszak vezető színészegyenységeinek és a Paulay-korszakot előkészítő Szigligeti arcképének felvillantásával. Magyar Bálint a két világháború közötti Nemzeti Színházról ír, Székely György — második tanulmányában — pedig a felszabadulás utáni évtizedeket vizs-

gálja az intézmény életében. Hofer Miklós az új Nemzeti Színház építészeti tervét ismerteti, Vámos László pedig a nyolcvanas évek Nemzeti Színházáról közli gondolatörredékeit. A kötet második része a Nemzeti Színház műsorát tartalmazza 1837-től 1987 tavaszáig, s a repertóriumot társulati névsor és címmutató egészíti ki. Ezt a kötetet, mely szintén gazdag képválogatást tartalmaz, ugyancsak Kerényi Ferenc szerkesztette. Ő jegyzi kiadóként a Magyar Színházi Intézet által közrebocsátott, először 1779-ben kiadott *Egy Magyar Nemzeti Játék Szín Tervezete* című röpiratot, amelyben egy ismeretlen szerző német nyelven sürgeti a magyar színház létrehozását. Ezt a röpirat első szava szerint csak Entwurfnek nevezett, számon tartott szövegről megjelent egykori recenziókból kiderül, a röpirat német névtelenje a pozsonyi Frenzel kapitány volt, aki a magyar színháztörténet első fontos dokumentumát hagyományozta az utókorra. A kötet közli az eredeti szöveget, s ennek magyar meg francia fordítását, valamint az ezen a három nyelven írt kísérőjegyzetet, magyarázatot; nyilván a szeptemberi nemzetközi tanácskozástól nem függetlenül készült három nyelven ez az ízléses kiadvány. Ahogy az Entwurf a leveleskötet egészíti ki, ugyanúgy a régi magyar színlapokat tartalmazó mappa a másfél évszázad jelentős bemutatóit idézi, emléket állítva *Az ember tragédiája*, a *Bánk bán*, a *Csongor és Tünde*, a *Hunyadi László* sikerek kezdetét jelentős ősbemutatóinak vagy jelentős dátumhoz (a *Bánk bán* 1848. március 15-én) kötődő színre vitelének. (G. L.)

A BESZÉLT NYELV KÉRDÉSEI
— A Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok központi rendezvényét október 16-án Újvidéken, a Bölcsészettudományi Kar tanácstermében tartották meg. A tanácskozáson Bori Imre Vuk Stefanović Karadžić munkásságáról értékezett, majd előadások hangzottak el a beszélt nyelv sajátosságairól. Papp György a nyelv vízszintes tagolódásának a jugoszláviai magyar

kiejtésre gyakorolt hatásáról, Wachá Imre a beszélt nyelv kategóriájáról, Ágoston Mihály a tévéhíradó és a rádióműsorok hivatásos részvevőinek kiejtéséről, Molnár Csikós László a rádióriporterek beszédének jellemzőiről, Lánicz Irén a riportanyagok beszédéről, Guelmino Szilvia a színészi beszéd problémáiról, Rajslí Iлона pedig a fiatalok beszédének nyelvjárási és nyelvhelyességi vonatkozásairól olvastat fel dolgozatát. A tanácskozás anyaga a Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások intézetének közlönyében jelenik majd meg.

DIJAK, ELISMERÉSEK — Az Andrić-díj bírálóbizottsága a tavaly megjelent legjobb novelláskötetért járó irodalmi díjat Mladen Markovnak ítélte oda *Starci na selu* (Falusi öregek) című könyvéért. A díjazott kötet mellett a zsűri Mirjana Pavlović *Smrtolovka* (Halálcsapda), Sanja Pilić *Ah, ludnica* (Ah, bolondok háza) és Vladimir Pištalo *Noći* (Éjszakák) című novelláskötetét emelte ki a tavalyi produkcióból.

A Csordás Mihály, Sinkovits Péter és Bori Imre (elnök) összetételű bírálóbizottság 1987. október 1-jei ülésén egyhangúlag odaítélte a Szenteleky- és a Bazsalikom-díjat. Az 1986. évi Szenteleky-díjat több évtizedes irodalomszervezői és szerkesztői munkájáért Tomán László, az 1986. évi Bazsalikom-díjat pedig jelentős műfordítói munkásságáért Jung Károly kapta.

A Szirmai-díj bírálóbizottsága (Aleksandar Tišma, elnök, Sava Babić és Miroslav Rankov) az elmúlt két év legjobb szerbhorvát nyelvű, Vajdaságban megjelent novelláskötetéért járó Szirmai Károly Irodalmi Díjat Milorad Grujićnak ítélte oda *U ponoć iz neke mračne ulice, negde u svetu* (Éjfélkor, egy sötét utcából, valahol a világon) című, Matica srpska kiadásában tavaly megjelent elbeszéléskötetéért.

A Szarvas Gábor Nyelvművelő Díjat a Varga Zoltán (elnök), Hajdú

Edit és Uglár Katalin összetételű bírálóbizottság a Magyar Nyelvművelő Egyesület fejlesztésében szerzett érdemeiért és a nyelvművelés terén kifejtett szervező munkájáért Kaszás Károlynak ítélte oda. A díjat a Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok zárórendezvényén az újvidéki Bölcsészettudományi Karon október 16-án adták át.

A topolyai küldött-testület és a Képes Ifjúság Szerkesztősége alapította Nagypáti Kukac Péter Képzőművészeti Díjat az idén az Ador Pál (elnök), Csernik Attila, Dudás Sándor, Grozdana Šarić és Zsáki József összetételű zsűri Németh Anna topolyai keramikusnak ítélte oda. A bírálóbizottság Németh Anna sokévi pedagógusi munkásságát, az alkalmazott kerámia lehetőségeinek keresése terén elért eredményeit, valamint kerámiatárgyainak eredeti módon egyszerű formáit értékelte. A díjat a topolyai felszabadulás napi ünnepségek keretében, október 16-án adták át. Németh Anna munkáit decemberi számunkban mutatjuk be.

SZAJKÓ ISTVÁN KIÁLLÍTÁSA — Újvidéken a Vajdasági Képzőművészek Egyesületének Képtárában október folyamán megnyílt Szajkó István szabadkai festőművész kamarakiállítása. Szajkó István tíz-egynéhány alkotást állított ki, amelyek 1983 és 1985 között keletkeztek. Munkái kombinált technikával készültek. A kiállítás anyagát a képeken megfestett tárgy szervezi egészé: mindegyiken kerékpár látható. A tárlatot Bela Duranci nyitotta meg, aki a kiállítás katalógusában a következőképpen jellemezte a művész munkáit: „A szimbólumszótárban a kerékpár címszó alatt többek között azt olvashatjuk, hogy a biciklivel álmódó ember a tudatalattijába merül alá, ahol saját ereje lendíti előre, célja felé, csak maga határozza meg útirányát. A művészek

mintha mindig is tudtak volna a bicikliről, mert ők álmaikban is, a valóságban is a saját alkotóerejük meghatározta úton haladnak. Csakhogy a mai, modern világban sokan fejlettebb közlekedési eszközökön akarnak száguldozni! Szajkó István a festői mesterséget a földön járva tanulta ki, csak azután szállt fel csodálatos járművére, a kerékpárra, hogy azt megfigyelve önnön szenzibilitásától és tehetségének titokzatos kisugárzásától vezérelve induljon kalandokba. A kerékpár törekeny váza, szemének vörös izzása, a fémes csillogás azok az elemek, amelyek segítségével sajátos vonalvezetését és ecsetkezelését megvalósítja. Szajkó István magányos kerékpárokat jelenít meg alkotásain, amelyek gyakran ki akarnak törni egyedüllétükből, néha rámerészkednek a kép keretére is, mások pedig éppen a világba vetettségük az, mellyel a néző lelkivilágával, tudatalattijával rezonálnak.”

A JUGOSZLÁV ENCIKLOPÉDIA ELADÁSÁNAK ÜTEME — A Jugoszláv Lexikográfiai intézet június 30-ai adatai szerint a Jugoszláv Enciklopédiát az ország nemzeteinek és nemzetiségének nyelvén eddig összesen 65 000 példányban adták ki. A példányszámnak több mint a fele még vásárlóra vár. Az enciklopédia szerbhorvát nyelvű, latin betűs változatának négy kötetét egyenként 30 000, a cirill betűsnek két kötetét 17 000 példányban jelentették meg. Az előbbiből 11 315, az utóbbiból 1650 talált vevőre. A szlovén nyelvű Jugoszláv Enciklopédia két kötetét 15 000 példányban adták ki, s ebből 13 805 kelt el. Macedón és albán nyelven két-két kötet jelent meg, egyenként 5000 példányban, a macedónból 1210-et, az albánból 1100-at adtak el. Magyar nyelven egy kötet látott napvilágot 5000 példányban, amelyből 1565 talált eddig olvasóra.